

Vážený pane předsedo, vážené dámy, vážení pánové,

byl jsem poctěn čestným úkolem, pronést laudatio za nás za všechny, kteří jsme byli Učenou společností České republiky oceněni v kategoriích „vědecký pracovník“, „mladý vědecký pracovník“ a „středoškolský student“. Skutečnost, že právě středoškolských studentů je mezi námi velká většina, cosi napovídá. Ukazuje, že Učená společnost i celá naše vědecká obec si jsou velmi dobře vědomy, že budoucnost naší vědy do velké míry závisí právě na tom, jak připravena bude mladá generace přicházet na naše vysoké školy. Mám přitom na mysli nejen to, jak rozsáhlé budou její vědomosti a praktické kompetence, ale především to, jaký bude její budoucí vztah ke vzdělání, zda nynější středoškoláci i vysokoškoláci budou svou kvalifikaci chápat jenom jako nezbytnou podmínku pro dosažení výhodného pracovního zařazení, nebo zda se pro ně středoškolská i vysokoškolská příprava stane katalyzátorem hlubokého a trvalého vztahu k vědě a obecněji ke vzdělanosti v její plné šíři, provázejícím je celým jejich životem. Jistě ne všichni středoškolští studenti, kteří se dnes nějakým způsobem účastní vědeckého výzkumu, se v budoucnu stanou špičkovými vědci. Ale snad u každého z nich zůstane pocit radosti z poznávání, snad každý z nich si uvědomí, že získávání nových poznatků vyžaduje vždy tvrdou práci, pevné soustředění k základnímu problému, odříkání si nejrůznějších lákadel, která jedince od vytčeného cíle odvádějí, důkladné a někdy i bolestivé promýšlení nejrůznějších otázek, které se v průběhu výzkumu vynořují, samostatné uvažování, překonávání nejrůznějších stereotypů, svazujících naše myšlení, hledání nových, netradičních metod a postupů, pečlivou analýzu získaných fakt, odvahu předložit veřejnosti i nepříliš populární řešení a stát si za ním. Pokud mladí lidé získají tyto vlastnosti, nebude z toho mít užitek jen naše věda, ale i celá společnost a i jejich vlastní život se nesporně stane hlubším a bohatším.

O významu vědy v naší společnosti se dnes hodně mluví. Z nejrozličnějších míst můžeme slyšet, že bez jejího dalšího rozvoje a bez zkvalitňování vědeckého výzkumu hrozí naší zemi stále větší technologické a ekonomické zaostávání a v jeho důsledku i hluboký pokles životní úrovně společnosti místo všemi očekávaného růstu. Není sporu o tom, že ekonomika České republiky je vystavena tvrdému konkurenčnímu boji, že v něm může obstát jen za podmínky rozvoje průmyslu na nejvyšší technické úrovni a že úspěch na tomto poli je nemyslitelný bez rozvoje naší vědy a techniky. Toto konstatování nelze ničím zpochybnit. Je však po mém soudu jen částí pravdy. Význam vědy ve společnosti je nepochybně mnohem širší a komplexnější, nelze jej redukovat jen na bezprostřední službu technickému rozvoji, neboť právě v dnešní době se stále více ukazují i negativní stránky jednostranně chápaného technického rozvoje a ekonomického růstu, nejen například nebezpečí ekologická, ale i problém prohlubující se propasti mezi ekonomicky rychle rostoucími zeměmi na straně jedné a chudnoucím zbytkem světa na straně druhé, hrozící vyústit v ničivá konfliktní řešení s nedorozumitelnými následky. Navíc se stává stále zřejmější hrozba postupné redukce vnitřního života člověka v konzumní společnosti na pouhé uspokojování povrchních materiálních zájmů, mnohdy uměle vytvářených a vlastně mu vnucovaných proti jeho vůli všemocnou reklamou. Ukazuje se nebezpečí zchudnutí a zploštění myšlenkového světa dnešního člověka, jeho citových prožitků, zchudnutí, které se nakonec ve svých důsledcích obrací proti společnosti jako celku, protože v ní potlačuje vědomí zodpovědnosti i ohledu vůči druhým a v krajních případech vede k zjevnému pohrdání všemi morálními normami, jež si společnost ve svém tisíciletém vývoji vytvořila. Stále více se ukazuje, že usilování vědeckých pracovníků nelze zaměřovat jen na podporu krátkodobých technických a ekonomických záměrů, ale že nezbytnou součástí vědeckého života je i promyšlení širších souvislostí postavení vědy ve společnosti včetně případné zneužitelnosti jejích výsledků. Právě v této souvislosti bych zdůraznil úlohu

společenských věd, na které se při jednostranném akcentování technického a ekonomického přínosu vědy poněkud zapomíná. Právě ony byly vždy mimořádně účinnou - ale také snadno zneužitelnou - silou působící na vědomí člověka, formující vedle mnoha dalších vlivů jeho myšlenkový svět, jeho vnímání skutečnosti v celé její komplexnosti, její hodnocení i aktivní reakce člověka na nejrůznější vnější podněty, jeho životní strategie.

Uplatnit výsledky vědeckého snažení v praxi ovšem znamená mimo jiné i zvýšit prestiž vědy ve společnosti, prohloubit její morální autoritu, vydobýt jí odpovídající postavení. Nelze zakrývat, že v dnešní konzumní společnosti to není vždy lehké a v české společnosti, přes starou tradici hluboké úcty k vědě, je to obtížné dvojnásob, neboť několikeré zpochybnění a převrácení všech hodnot, kterým česká společnost během života naší generace prošla, se nutně dotklo i postavení vědy a obecněji celé kultury. Snad stačí uvést jeden příklad za všechny. Když dva francouzští presidenti, Pompidou a Mitterand, chtěli po sobě zachovat trvalou památku ve tváři Paříže, dal první z nich vystavět nové kulturní centrum, které je stálým magnetem návštěvníků města nad Seinou, a druhý vedle nové opery novou Národní knihovnu. Dodejme, že současně se stavbou knihovny se k ní začala budovat nová linka ze středu Paříže, aby návštěvníci neztráceli čas zbytečně dlouhou přepravou. U nás se podařilo najít vhodné místo pro Národní knihovnu ve středu města. Avšak ti, kteří mají o jejím umístění definitivně rozhodnout, proti stavbě argumentují mimo jiné vážně míněnou námitkou, že by kvůli knihovně bylo třeba posunout tramvajovou smyčku. K současným úkolům vědeckých pracovníků tedy nezbytně patří i prosazování úcty ke vzdělání a respektu k vědě v naší společnosti, což se ovšem neobejde bez kvalitních výsledků vědecké práce, předkládaných veřejnosti.

Chtěl bych proto poděkovat Učené společnosti nejen za ocenění, kterého se nám dostalo, ale především za to, že si skutečnosti, které jsem považoval při této příležitosti za nutné připomenout, uvědomuje, že se zabývá nejen konkrétními otázkami aktuálního vědeckého výzkumu, ale i palčivými problémy

naší vědy v co nejširším společenském kontextu i jejím postavením ve společnosti a snaží se o zvýšení jejího společenského prestiže, stejně tak jako za její úsilí namířené ke zkvalitnění vzdělání naší mladé generace. Zároveň bych chtěl poděkovat našim kolegům a vedoucím našich pracovišť, kteří se podíleli na našich vědeckých výsledcích, za pochopení pro naše problémy, za vytvoření vhodné materiální základny pro výzkum i dobrého pracovního prostředí. Jménem oceněných středoškolských studentů bych chtěl poděkovat jejich učitelům, kteří jim dali základy jejich odborných vědomostí, získali je pro vědeckou práci a poskytli jim při její realizaci nezištnou podporu. Dále bych chtěl poděkovat všem sponzorům a konečně i našim nejbližším, bez jejichž pochopení a podpory bychom nemohli naši práci vykonávat.

Děkuji všem za pozornost.

Eduard Maur, 19. 5. 2008.